

obdobje, v katerem je bil odprt lov na rekorde v nepojmljivih razmerah, z lesenimi letali brez regulatorjev nadtlaka in brez gretja v kabini, opremljeni le z nenatančnimi inštrumenti za letenje. To so bili "zračni stahanovci", ki so se odpravljali na lov po novih "rekordih" in gradili sovjetsko letalstvo. Letenje je kmalu postalo prava strast. Po uradnih statističnih podatkih so leta 1938 podelili milijon izjemno cenjenih odlikovanj za tri padalske skoke iz letala z višine 2000 metrov in več. Med odlikovanimi so bili moški in ženske. Seveda pa so se ženske, tako kot običajno, morale močno potruditi, da so bile sprejete v letalske klube.

Boj za žensko emancipacijo je še ena ključna tema knjige. Inštituti in ugledne letalske šole so bili namreč monopol moških. Šele leta 1931 so v letalsko akademijo sprejeli dve dekleti: Marino Raskovo, ki se je vpisala v zgodovino ženskega letalstva, in Eleno Kusmino. Kot se pogosto zgodi, so ženske morale pokazati večje kakovosti in sposobnosti, če so hotele napredovati. Raskova se je izkazala za zelo podkvano in sposobno, tako da je kmalu postala inštruktorica letenja in je nato – skupaj s še dvema kolegicama – s preletom poti med Moskvo in skrajnim vzhodom dosegla prvi ženski svetovni rekord v letenju. To dejanje je vsem trem prinesel naziv "junakinje Sovjetske zveze" in neizmerno priljubljenost. Na stotine deklet jih je hotelo posnemati. Posledice tega so bile izjemne, saj se je dežela revoluciji navkljub morala spopadati še z ostanki srednjega veka, ki so ovirali težko pot ženske emancipacije.

Ko je 22. junija 1941 Nemčija napadla Sovjetsko zvezo, ni takoj in tudi ne povsod prevladal domoljubni zanos, kljub temu pa je zmagala izrazita volja do upora. Oblikovale so se prostovoljne oborožene enote, rekrutirali pa so se hotele tudi številne ženske. Pri tem so v Sovjetski zvezi ves čas poudarjali, da je bila prvič v zgodovini ustavno uzakonjena popolna enakopravnost obeh spolov in da je bila obramba napadene domovine dolžnost vseh. Sicer pa odhod v boj, navkljub formalni enakosti, za ženske sploh ni bil preprost.

"Prenesti v prakso to odločitev pa ni bilo zelo preprosto, predvsem za dekleta, ki so od vojakov dobila priporočilo, naj redno nadaljujejo študij, saj po njihovem vojna ni bila ženski posel".

Ob zahtevi po splošni mobilizaciji so oblasti dovolile vključitev prostovoljk v Rdečo armado – na koncu jih je bilo 800.000, čeprav ni bilo načrta, ki bi predvideval vključitev žensk v bojevanje in še manj ustanavljanje ženskih enot. To zahtevo so postavile ženske same, vladno pa so o potrebi po tem prepričale v nekaj mesecih. Pomen in slava Marine Raskove in poslabšanje vojnega stanja so prispevali k spremembi situacije, tako da je bila jeseni 1941 odobrena ustanovitev začasne letalske skupine, v katero so vključili pilotke. Iz te so zrasli trije ženski letalski polki, ki so jih sestavljali lovci bombniki, bombniki strmoglavci in letala, primerna za lažja nočna bombardiranja. Vojaki so se seveda norčevali, prila-

goditev vojaškemu načinu življenja pa za dekleta sploh ni bila preprosta in tudi ne brez travm, saj so se morale sprijazniti, na primer, s striženjem las, morala pa so rešiti tudi problem prevelikih vojaških uniform, za katere se je zdelo, da so jim odvzele vso ženskost.

Med aprilom in novembrom 1942 so trije polki doživeli ognjeni krst. Pilotke so morale dokazati svoje sposobnosti, da bi si pridobile zaupanje in spoštovanje moških kolegov. Preden pa so lahko delali skupaj, je moralo preteči nekaj mesecev. Ženske so kmalu dokazale, kako pomembno je njihovo sodelovanje, njihova vnema pa je postala skorajda legendarna. Na simbolični ravni so poseben pomen imele akcije povsem ženskih posadk, ki so prevzele majhna letala, opremljena s pomanjkljivimi kontrolnimi napravami, namenjena pa so bila nočnim bombardiranjem. Letala so do cilja lahko priletela z ugasnjenimi motorji, tako da so se kar najbolj približala sovražni bojni črti. Ko so Nemci ugotovili, da gre za ženske, so jim takoj dali vzdevek "čarovnice noči". Za letenje s temi lesenimi "kripami" je bila potrebna velika mera spretnosti in poguma. Šele leta 1944 so posadke namreč dobile padala. Do takrat pa so se dekleta zavedala, da jih lahko doleti grozljiv konec: da pri živem telesu zgorejo v letalu v plamenih.

Bitke, uspehe in tragedije "junakinj neba" je Marina Rossi z izjemno močjo opisala v knjigi, ki vrača ugled in spomin vrednotam, za katere so se bile ženske pripravljene tako žrtvovati.

Stefano Lusa

BUZETSKI ZBORNIK 30. Buzet, Katedra Čakavskog sabora Buzet, Pučko otvoreno učilište "Augustin Vivoda" Buzet, Pazin, "Josip Turčinović" d.o.o., 2004, 496 str.

U izdanju triju izdavaških kuća, Katedre Čakavskog sabora Buzet, Pučkog otvorenog učilišta "Augustin Vivoda" iz Buzeta te "Josipa Turčinovića" iz Pazina, izišao je iz tiska novi, 30. Buzetski zbornik koji obiluje zanimljivim radovima vezanim uz buzetski kraj.

Predgovor ovom opširnom izdanju potpisuje dr. vet. Fedor Putinja. Gradonačelnik Buzeta, Josip Flego, u prilogu "Subotina 2003." piše o najnovijim zbivanjima na Buzeštini.

Buzetski zbornik je podijeljen u pet poglavlja: Buzeština Istre, literarni prilozi, prikazi, biografije i sport.

U prvom poglavlju nalazimo rad dr. sc. Klare Buršić Matijašić koja piše o Novačkoj pećini. Novačka se pećina nalazi na predjelu Novaštine, između Dana i Jelovica. Ona predstavlja zanimljiv speleološki objekt dužine oko 450 m koji iznenađuje veličinom ulaza. Morfološki je najzanimljiviji udaljeni, najdublji dio pećine, gdje je cijeli pod prekriven debelom sigastom

korom koja tvori bazene ispunjene bistrom vodom. Jedna je od rijetkih pećina na Ćićariji gdje se naslage leda zadržavaju u ljetnim mjesecima. Čovjek se u pećini samo povremeno zadržavao. Detaljni opis i mjerenja Novačke pećine izvršio je akademik Mirko Malez 1960. godine. U arheološku literaturu ušla je objavom ulomaka keramičkih posuda ukrašenih tzv. "metličastim ukrasom", koji su u Istri poznati početkom brončanog doba, za koje nažalost danas ne možemo sa sigurnošću tvrditi da potječu iz ove pećine.

Prošlost Rašpora i Rašporskog kapetanata, prikazuje dr. sc. Slaven Bertoša. Za istarsku povijest Rašpor ima veliko značenje. Budući da je smješten na Ćićarijskim obroncima, iz njega su se lako mogli kontrolirati putevi koji su središnju Istru povezivali s predalpskim zaleđem. Zato je Rašpor bio iznimno značajno strateško uporište. Ukinuvši dotad postojeće pazenatike u Grožnjanu i Sv. Lovreću, Mletačka Republika odredila je 1394. Rašpor za sjedište istoimenog kapetanata ("capitaneatus pajse-natici Istriae") odnosno vojnog zapovjedništva, koje je Istri trebalo jamčiti mir i sigurnost, posebice duž granice. Tijekom rata Cambraiske lige (1507.-1517.) utvrdu su zauzele i opljačkale nadvojvodine snage koje je vodio Kristof Frankopan, kao i vojnici koje je predvodio tršćanski kapetan Nicolo Rauber. Tako je 1511., iz

sigurnosnih razloga, mletački rektor premješten u Buzet zadržavši, međutim, titulu rašporskog kapetana ("Capetanio di Raspo", odnosno "Capitaneus Raspurch"). I dalje je bio zapovjednikom istarskog pazenatika, ali je otad obnašao i dužnost podestata grada Buzeta.

Jezičnom se temom bavila prof. Nataša Vivoda. Ona je opisala govor Velog Mluna na fonetskoj, fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj jezičnoj razini. Vokalski trokut ovog idioma ima čak 8 samoglasnika, u sklonidbi se čuva arhaično stanje (npr. nastavci -ah, -ih), a u leksičkom korpusu još uvijek ima staroslavenskih riječi.

Prof. Elena Grah pripremila je prilog "O riječima u mjesnom govoru sela Krbavčići" u kojem je analizirala morfološke osobitosti imenica te izdvojila tipične čakavske značajke koje čuva mjesni govor Krbavčići.

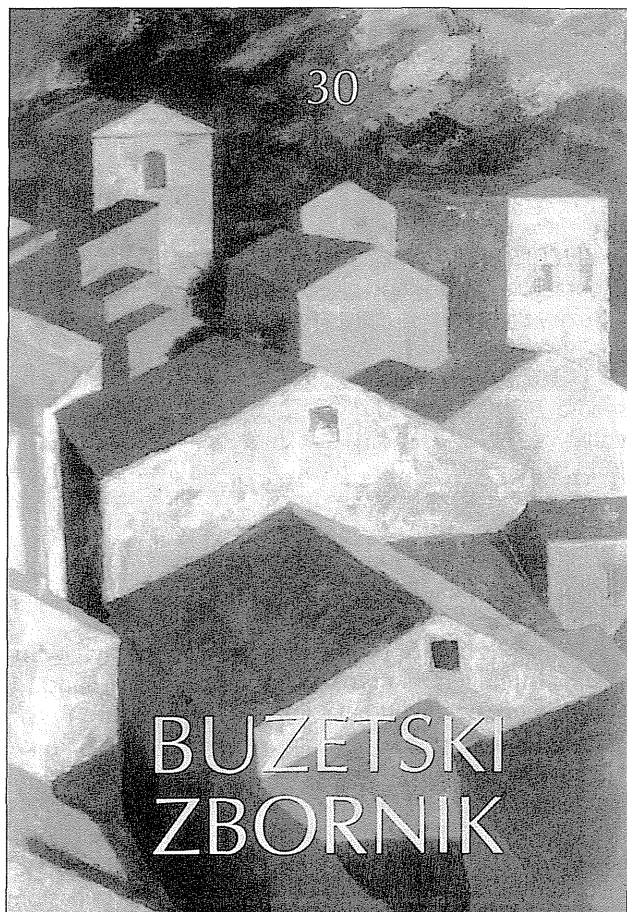
U povijesti hrvatske leksikografije značajno mjesto zauzima "Ričoslovnik" Josipa Voltića. Ovaj je rječnik bio tema dr. sc. Alojza Jembriha. Autor kaže da u povijesti hrvatske leksikografije, na početku 19. stoljeća, susrećemo uz Dubrovčanina Joakima Stullija (1730.-1817.) i Istranina Josipa Voltića (1750.-1825.) koji je 1803. u Beču tiskom objelodanio trojezični rječnik "Ričoslovnik iliričkoga, italijanskoga i nimačkoga jezika", pa se, u odnosu na broj jezika u rječniku, kad je riječ o vrsti rječnika, Voltićev s pravom smatra višjezičnim rječnikom.

Dr. sc. Antonija Zaradija Kiš osvrnula se na "Martinsko nasljeđe u Istri". Intencija ovoga priloga je bila po prvi put sustavnije prikazati bogato kulturno nasljeđe Istre glede tradicije sv. Martina (11.11.), franačkoga ranokršćanskog sveca i značajnog pronositelja kršćanstva. Martinska istarska baština je promatrana kroz tri aspekta: hagiotoponimi, svetišta, književnost (glagoljska i pučka).

Dr. sc. Jasna Vince piše o morfološkim temama u Ribarićevom opusu istarskih dijalekata.

Dr. sc. Mirela Slukan Altić obrađuje "Povijest kartografskog upoznavanja Ćićarije". Autorica zaključuje da je Ćićarija, koja se strmo izdiže iz valovitog flišnog pobrda središnje Istre, počela privlačiti pažnju kartografa već u starom vijeku. Od prvog kartografskog pojavljivanja Ćićarije do njezina prvog prikaza temeljenog na geodetskoj izmjeri proteklo je više od 15 stoljeća. Tijekom toga vremena predodžba o njezinom obliku i izgledu usavršavala se zajedno s geografskim upoznavanjem toga prostora, kao i samim razvojem kartografske znanosti koja ga je prikazivala.

Mr. sc. Zdenko Balog u prilogu "Kupoprodajni ugovori u Roču u 16. stoljeću" obrađuje kupoprodajne odnose koji su vladali u malim istarskim komunama u 16. stoljeću. Izvori su Ročka kvaderna, notarske knjige i bilješke na marginama glagoljskih kodeksa. Obraduju se cijena i variranje cijena roba kojima se trguje, ali i načini plaćanja, prebijanje obveza i sl. Zanimljivi su primjeri trgovanja stokom, zemljom, kućama i žitarcima.



Mr. sc. Jakov Jelinčić govori o "Sličnosti između Buzetskog i Dvigradskog statuta". Autor iznosi zanimljive podatke o podudarnosti mnogih odredaba Buzetskog i Dvigradskog statuta, što je jedinstven slučaj u istarskim statutima. Buzetski statut ima 140, a Dvigradski 184 poglavlja. Čak 95 poglavlja Buzetskog statuta gotovo je identično poglavljima Dvigradskoga statuta. Autor utvrđuje da je Dvigradski statut bio predloškom Buzetskom.

Prof. Branka Poropat u prilogu "Vodenice u knjizi buzetskog bilježnika Martina Satolića od 1492. do 1517.", obrađuje podatke o vodenicama na koje je naišla proučavajući najstariju knjigu buzetskog bilježnika Martina Satolića (od 1492. do 1517.). Iz ugovora u toj knjizi doznajemo o nazivima vodenica, njihovom točnom smještaju, o nazivima susjednih posjeda, rijeka, pritoka, o materijalima od kojih su vodenice bile izgrađene te o zanimljivostima vezanih uz neke ugovore.

Dražen Vlahov, arhivski savjetnik iz Državnog arhiva u Pazinu, govorio je o životopisu glagoljaša popa Ilije Pečarića, ročkog župnika od 1487. do 1551. godine, rođenog u Bribiru 1461. god. Na kraju svog priopćenja zaključio je da je Roč imao sreću što su u njemu krajem XV. i početkom XVI. stoljeća istodobno djelovala dva velikana ročke kulturne povijesti – Ilija Pečarić i Šimun Greblo, od kojih je svaki na svoj način ostavio trag u našoj kulturnoj baštini – prvi na planu zaštite sakralnih spomenika, a drugi u književnom stvaralaštvu.

Prof. Miroslav Sinčić u prilogu "Ogled o melografskom i etnomuzikološkom radu Renata Pernića" govori o Pernićevoj ulozi i radu na skupljanju i popularizaciji istarskoga glazbenog folklora. Pernić je na terenu snimao izvorne pjesme i svirku, pripremao niz radio emisija, pisao članke u novinama, a kruna njegova rada je monografija "Meštri, svirci i kantaduri" o istarskim narodnim pjevačima, svircima i graditeljima narodnih glazbala.

Mr. sc. Josip Žmak zapisao je "Sjećanja na Čičariju u rujanskim danima 1943. godine", a u drugom je prilogu opisao jednu od posljednjih krbunica na Krasu.

O radu organa uprave općine Buzet osamdesetih godina prošlog stoljeća govori prof. Ivan Klarić, jedan od tadašnjih predsjednika Skupštine.

Antun Medica je prikupio i zapisao 1000 riječi govora sela Račja Vas, a Ivan Draščić Beli Mate bilježi stara zavičajna imena u selu Sv. Martin.

Hidrografiju Sovinjšine obrađuje Vojmil Prodan, a dr. vet. Fedor Putinja, rukovodilac veterinarske službe u Buzetu, inicijator i pokretač umjetnog osjemenjivanja na Buzeštini, daje pregled 50 godina ove aktivnosti u Istri.

Prof. Josip Šipuš u 30. knjizi Buzetskog zbornika zastupljen je s većim brojem novinarskih priloga o dnevnim događajima s područja Buzeštine. Radi li se o vremenskoj nepogodi, važnom gospodarskom ili kulturnom događaju, svejedno, skupljeni prilozi obuhvaćaju poduze razdoblje buzetske svakodnevice. Ništa nije

posebno dotjerivano, naprosto je kronološki zapisano i kao takvo najbolje svjedoči što se, gdje i kada dogodilo.

U članku o metodološkim značajkama demografskog istraživanja Istre, prof. Ivan Zupanc upozorava na neke tehničko-metodološke probleme; svaki prostor ima različitu demografsku problematiku istraživanja pa tako i Istra. Budući istraživači saznat će na što treba obratiti pozornost prije no što krenu u zahtjevno prikupljanje podataka.

U literarnim priložima tiskana je pripovijetka "Oklada", Fedora Putinje i pjesme buzetskih pjesnika: Miroslava Sinčića, Mirne Bratulić, Marije Ribarić, Snježane Markežić-Klobas, Daniela Sirotića i Belle Rupena.

Predstavljeno je nekoliko knjiga objavljenih 2003. g. "Antifašizam na Buzeštini" prikazao je akademik Petar Strčić, a knjigu Dražena Vlahova, "Glagoljski zapisi u knjizi krštenih i umrlih iz Huma (1618.–1672.)" dr. sc. Slaven Bertoša. Četiri nova sveska Annalesa (31–34) prikazao je Božo Jakovljević, a svojim priložima u ovoj rubrici javljaju se i Mirjana Pavletić, Saša Nikolić, Gordana Čalić Šverko i Zlata Marzi.

Vlado Pernić pripremio je životopis Silvana Pavletića, a Miroslav Sinčić Renata Pernića.

U rubrici "Sport", Siniša Žulić govori o automobilizmu. Već se godinama organizira automobilistička trka "Buzetski dani", a 2003. god. po prvi put, trka je uvrštena u kalendar europskog prvenstva te se tako boduje. Zabilježio je osnivanje kluba "Buzet autosport" te izvještava o uspjesima buzetskih bočara.

Prilog "Od Raspadalice do starog aboridžanskog svetišta u Australiji" napisala je Gordana Čalić Šverko.

Novu knjigu zbornika uredili su Božo Jakovljević (glavni i odgovorni urednik), Tanja Perić Polonijo i Dražen Vlahov.

Božo Jakovljević

Peter Lovšin – Peter Mlakar – Igor Vidmar: PUNK JE BIL PREJ. 25 let punka pod Slovenci. Ljubljana, Cankarjeva založba-Ropot, 2002, pp. 186.

Tra la fine degli anni Settanta e l'inizio degli anni Ottanta, in Slovenia, la musica punk divenne un punto di riferimento importante per le nuove generazioni. Nacquero una moltitudine di nuovi gruppi e molti giovani cominciarono a vestire in maniera "strana". In poco tempo era nata una subcultura, che non aveva uguali in Jugoslavia e che cominciò a muoversi autonomamente al di fuori delle istituzioni. La cosa era del tutto nuova e non poteva lasciare indifferenti i politici. Nel sistema autogestito, infatti, non era previsto che si potesse spaziare al di fuori delle istituzioni e al là del sistema. Il fenomeno ebbe un effetto dirompente, ma